

Conception, which developed LTD «Pariset», allows to decide the problems of losses in electro-supplying organizations effectively. The principle new intellectual device was developed by LTD «Pariset». There are the functions of distance connecting / disconnecting of a consumer and the transmission of information about his consumption by GSM channel. The utilization of account device which is already placed at user's house is a distinctive feature of this conception. The small additional block is added to this device. The conception, is developed LTD «Pariset», possesses the high level of novelty and has prospects for further development. The technical decision of LTD «Pariset» allows in future to realize a function of independent check of measuring device, introduction of difficult innovative tariffs, recover information in the case of failure, to extend the «functions of intellect» of additional device at a low prime price.

Keywords: energy supply, system of account of energy, multitariff payment, «ENAKS GSM», ASACE, SMART Metering.

УДК 336.02.338.242

Калиневич Г.

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ТА ЙОГО МІСЦЕ В ЗАГАЛЬНІЙ СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ

У статті висвітлено теоретичні підходи до розуміння суті контролю та фінансового контролю. Розглянуто особливості реалізації фінансового контролю у розвинутих країнах світу. Визначено основні атрибути фінансового контролю, такі як функції, види, форми та методи. Подано авторське розуміння контролю та фінансового контролю, а також визначено специфіку фінансового контролю в загальній системі контролю.

Ключові слова: Фінансовий контроль, системи контролю, контроль.

В статье освещены теоретические подходы к пониманию сути контроля и финансового контроля. Рассмотрены особенности реализации финансового контроля в развитых странах мира. Определены основные атрибуты финансового контроля, такие как функции, виды, формы и методы. Подано авторское понимание контроля и финансового контроля, а также определена специфика финансового контроля в общей системе контроля.

Ключевые слова: Финансовый контроль, системы контроля, контроль.

Постановка проблеми. Фінансовий контроль є однією з найважливіших функцій державного управління і його призначення полягає у сприянні реалізації фінансової політики держави, забезпеченні процесу формування і ефективного використання фінансових ресурсів у

всіх ланках фінансової системи. Тому вирішення проблеми розбудови системи фінансового контролю на сучасному етапі розвитку держави відповідно до нових принципів державотворення набуває особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансового контролю досліджували багато відомих вітчизняних і зарубіжних вчених: Базась М. Ф., Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Василик О. Д., Герасимчук П.К., Дрозд І.К., Калюга Є.В., Савченко Л. А., Стефанюк І. Б., Усач Б.Ф., Шатковська Л.С., Шевчук В.О. та інші. У публікаціях цих вчених висвітлено економічну суть фінансового контролю, проблемні аспекти класифікації видів фінансового контролю тощо.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Наразі теоретичні положення фінансового контролю як невід'ємного елемента системи державного управління, попри численні публікації з цієї проблематики, залишаються недостатньо дослідженими. Відсутнє однозначне трактування сутності фінансового контролю загалом, його мети і завдань, форм і класифікації різновидів, функціонального призначення та принципів організації. Це значною мірою негативно позначається на організації фінансового контролю в державі, спричиняє недостатньо чітке розмежування функцій контролюючих органів і неналежну координацію їх діяльності, численні дублювання в їхній роботі.

Отже, значущість фінансового контролю і логічна незавершеність наукових напрацювань у цьому напрямі зумовлюють необхідність продовження досліджень. Зокрема, існує об'єктивна необхідність поглибленого дослідження таких засадничих питань теорії фінансового контролю в Україні як встановлення місця фінансового контролю в загальній системі контролю.

Мета статті полягає у поглибленому дослідженні сутності фінансового контролю, його основних атрибутів та визначенні його місця у загальній системі контролю.

Виклад основного матеріалу. В Лімській декларації керівних принципів фінансового контролю, в якій узагальнено досвід організації і діяльності державних органів фінансового контролю різних країн в сучасних умовах з урахуванням різноманітності систем управління, специфіки господарювання і практики контрольної роботи і яка прийнята в жовтні 1977 р. на IX конгресі Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (ІНТОСАІ), зазначено, що організація державного фінансового контролю – це обов'язковий елемент управління, який тягне за собою відповідальність перед суспільством [8]. В ній особливо підкреслюється, що досягнення

контрольних цілей необхідно для стабільності та подальшого розвитку держав з урахуванням постулатів, що лежать в основі ідеології Організації Об'єднаних Націй. Тому контроль є не самоціллю, а невід'ємною частиною системи регулювання суспільними фінансовими ресурсами, адже він покликаний розкривати відхилення від прийнятих стандартів, виявляти порушення встановлених принципів, законності, забезпечувати ефективне витрачання фінансових ресурсів на якомога більш ранній стадії з тим, щоб давати можливість своєчасного прийняття коригуючих заходів.

Слід зазначити, що фінансовий контроль має місце у кожній державі, проте всюди він має свої особливості, зокрема, він здійснюється державними органами, різними за статусом і підпорядкуванням. Також більшість органів спеціалізованого державного фінансового контролю мають повноваження на здійснення одночасно фінансового контролю як у бюджетній сфері, так і у сфері підприємництва.

В цілому, у розвинутих країнах ринкової економіки фінансовий контроль на загальнодержавному рівні відповідно здійснюють: у державах парламентського типу - парламент, у президентських - виконавча влада. У країнах континентальної системи права (Німеччина, Франція, Італія та інші європейські держави) контрольні функції покладені на утворені вищими органами влади рахункові палати, які в той же час є незалежними у внутрішніх та зовнішніх питаннях їх діяльності.

Так, у ФРН, Фінляндії та в інших країнах Рахункова палата контролює діяльність усіх федеральних підприємств, страхових установ федерації, приватних підприємств із 50% часткою держави, решту організацій та відомств, якщо вони розпоряджаються державними коштами. В Австрії Рахункова палата уповноважена здійснювати перевірки не лише державного господарства федерації, а й контролювати фінансову діяльність місцевих органів влади, благодійних фондів і закладами, управління якими здійснюється органами федерації. Державна рахункова палата Угорщини, крім того, контролює діяльність податкового управління, державної митниці, управління гербових зборів і навіть господарську діяльність партій.

У Великобританії функції державного фінансового контролю виконує Національна ревізійна рада. У Сполучених Штатах Америки контроль у галузі фінансів здійснюють: Державне казначейство, Головне контрольно-фінансове управління Конгресу, Адміністративно-бюджетне управління при президентові, Управління з добору і розстановки кадрів, Президентська рада з боротьби із фінансовими

зловживаннями в державних закладах, Рада честі й ефективності в уряді, інспектори Федеральної резервної системи, Федеральної корпорації зі страхування депозитів штатів та інші органи, не говорячи вже про податкову службу. До функцій цих органів належить проведення ревізій, перевірок, встановлення оцінки і складання оглядів про виконання федеральних програм. При цьому перевіряється законність, доцільність та ефективність здійснених витрат [15].

Поряд з інститутом парламентського контролю у більшості країн одночасно і паралельно функціонують урядові контрольно-ревізійні системи. У США - це Адміністративно-бюджетне управління при президентові, система інспекторських служб у федеральних відомствах, урядових установах, у Фінляндії — Ревізійне управління державного господарства, яке входить до міністерства фінансів. У деяких країнах створено спеціальні органи, які контролюють не тільки бюджетно-фінансову, а й усю роботу державного апарату. В Японії таку функцію виконує Управління адміністративного контролю при Канцелярії прем'єр-міністра, яке має своїм завданням також підготовку пропозицій щодо удосконалення структури державного управління, зміцнення службової дисципліни державних чиновників, боротьбу з корупцією і бюрократизмом.

У Великобританії контроль фінансово-господарської діяльності державного сектора економіки здійснює Національне контрольно-ревізійне управління, яке є урядовим органом і функціонує відповідно до Закону про фінансовий контроль. Управлінню надано право проводити перевірки рахунків усіх урядових установ і широкого кола державних органів, через які проходить більше 60% витрат, а також контролювати субсидії, що надаються місцевими органами влади системі охорони здоров'я, націоналізованим галузям промисловості і державним корпораціям.

У Швеції, яка є парламентарною монархією, головним відомством у справах державного контролю та обліку є Державне ревізійне управління (яке ще в деяких джерелах називають Національним бюро аудиту). Його метою, як визначено урядом, є забезпечення ефективності роботи центрального уряду і досягнення високоякісного управління фінансовою діяльністю. Діяльність Управління характеризується двома напрямками – проведенням щорічних ревізій фінансово-господарської діяльності національних установ і підприємств та ревізій ефективності державних закупівель [10].

В Україні організаційні форми фінансового контролю мають відповідати вимогам частини другої статті 19 Конституції України, якою передбачено: "Органи державної влади та органи місцевого

самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачений Конституцією і законами України" [6].

З метою глибшого і детальнішого розуміння суті дефініції «фінансовий контроль» здійснимо оцінку поглядів науковців на визначення даного поняття. В першу чергу, на наш погляд, варто розглянути, що собою являє контроль у первинному розумінні. Треба сказати, що поняття контролю формувалось на протязі всього розвитку суспільства. Слово контроль походить від французького «controle», що означає «зіставлення».

Сьогодні існує багато тлумачень сутності терміну «контроль». Так, контроль розглядається як систематичне спостереження і перевірка процесу функціонування відповідного об'єкту з метою встановлення його відхилень від заданих параметрів. Зміст контролю полягає в тому, що суб'єкт управління здійснює перевірку з урахуванням того, як об'єкт управління виконує його вказівки [1].

Економіст Мочерний С.В. вбачає двояку визначення зазначеної дефініції: як елемент управління економічними об'єктами і процесами, який полягає у нагляді за ними з метою перевірки їх відповідності стану, передбаченому законами, юридичними нормативними актами та програмами, планами, договорами, проектами, угодами; а також як контроль за об'єктом, реальна влада, зосередження прав управління в одних руках [9].

Автори Дрозд І.К. та Шевчук В.О. тлумачать контроль як тип відносин, як ставленням суб'єкта до власної діяльності або до діяльності інших суб'єктів з точки зору дотримання певних норм. Контроль, як вид діяльності, на їх думку - це дії, зміст яких полягає у порівнянні кількох величин, що характеризують норми та ступінь їх досягнення. Запровадження контролю є невід'ємною складовою управління громадськими фінансовими ресурсами, яка забезпечує відповідальний та підзвітний характер цього управління [3].

Згідно з Лімською декларацією керівних принципів фінансового контролю сам по собі контроль не є самоціллю, а виступає невід'ємною частиною системи регулювання, метою якої є виявлення відхилень від прийнятих стандартів і порушень принципів законності, ефективності й економії використання матеріальних ресурсів на найбільш ранній стадії для того, щоб мати можливість вжити корегуючі заходів, а в окремих випадках – притягнути до відповідальності, отримати компенсацію за заподіяну державі шкоду або здійснити заходи для запобігання чи скорочення порушень у майбутньому [12].

Виходячи із наведених прикладів трактування сутності контролю можна дійти до висновку про досить неоднозначне розуміння цього поняття, адже в окремих позиціях визначення контролю мають суттєві суперечності. Така різноманітність пояснюється відсутністю єдиного нормативного документа, який давав би чітке визначення даного поняття.

На наш погляд, контроль доцільно розглядати як співставлення запланованих результатів господарської діяльності суб'єкта із реальними та прийняття відповідних управлінських рішень щодо отриманих результатів у напрямі досягнення мети контролю. Таким чином контроль впливає на об'єкти контролю, виявляючи відхилення від установлених норм, правил, вимог чи завдань у процесі функціонування цих об'єктів.

Стосовно фінансового контролю як важливої складової контролю загалом, то слід зазначити, що існує багато різних підходів та думок щодо розуміння даного поняття, проте багато з них стосуються лише окремих аспектів такого контролю. Так, у працях Є.В. Калюги розкривається переважно суть фінансово-господарського контролю [4]. Зокрема, він розглядає фінансовий контроль як діяльність державних і громадських органів, спрямовану на перевірку обґрунтованості процесів формування і раціонального використання коштів з метою установлення вірогідності, законності й доцільності операцій. Фінансовий контроль в основному реалізують державні органи, і він є невід'ємною частиною державного устрою, однією з найважливіших функцій управління.

Розглянемо ще деякі підходи до розуміння фінансового контролю науковцями. Так, на їх погляд, це: елемент системи управління фінансами, особлива сфера вартісного контролю за фінансовою діяльністю всіх економічних суб'єктів (держави, регіонів, підприємств та організацій), дотримання фінансово-господарського законодавства, доцільності витрат, економічної ефективності фінансово-господарських операцій [2]; форма реалізації контрольної функції фінансів, тобто притаманної фінансам властивості слугувати засобом контролю за виробництвом, розподілом і використанням сукупного суспільного продукту і національного доходу [5]; діяльність державних органів і недержавних організацій, наділених відповідними повноваженнями, що спрямована на забезпечення законності, фінансової дисципліни, раціональності в ході мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів держави [12].

Також фінансовий контроль розглядається як контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою [13], як державний фінансовий контроль загалом та фінансовий контроль за господарською діяльністю підприємницьких структур [11], [12], як складне економіко-правове утворення [7].

Отже, як бачимо, спектр поглядів на сутність фінансового контролю доволі широкий, хоча деякі визначення мають дискусійний характер. Так, зокрема, важко погодитися з твердженням про те, що фінансовий контроль є найважливішим елементом фінансової системи, хоча важливість його, зрозуміло, важко переоцінити. Також навряд чи варто вважати його складовою частиною загальної структури контрольних органів держави, адже тим самим звужується розуміння його сутності, оскільки фінансовий контроль є прерогативою не лише держави, але й недержавних структур.

Крім того, одні дослідники акцентують увагу на системі спостереження державними органами виключно фінансово-господарської діяльності господарюючих суб'єктів, що також обмежує характеристику фінансового контролю знову ж таки з причини того, що він може здійснюватися не лише державними, але й недержавними органами, а його об'єктом може бути не лише фінансово-господарська діяльність суб'єктів господарювання, а й державних установ, організацій і навіть фізичних осіб (у контексті дисертаційного дослідження – діяльність закладів та установ у системі освіти).

Можна також розширити й перелік функцій фінансового контролю, зокрема, деякі автори згадують й політико-забезпечуючу функцію контролю, адже він покликаний сприяти успішній реалізації фінансової політики держави (в усіх сферах її життєдіяльності) і суб'єктів господарювання, а також бюджетуванню домогосподарств [14].

Загалом, враховуючи погляди науковців стосовно досліджуваного поняття, можна представити власне трактування сутності фінансового контролю. На наш погляд, фінансовий контроль – це визначена законодавством фінансово-правова діяльність уповноважених органів здійснювати контроль за діяльністю підконтрольних суб'єктів, яка передбачає спостереження, перевірку, аналіз, узагальнення і зіставлення отриманих даних із плановими та накладення санкцій за недостовірність фінансових результатів господарюючих суб'єктів.

Будучи однією із форм контролю з боку держави та інших уповноважених законодавством органів за законністю і обґрунтованістю виконання фінансових операцій господарюючих суб'єктів, специфіка фінансового контролю полягає в тому, що при його проведенні використовуються вартісні показники, які визначають кінцевий результат господарського процесу. Контрольна діяльність базується на певних принципах, зокрема, найважливішими з яких є законність, ефективність, повнота охоплення та відповідальність контролюючих суб'єктів за ефективність функціонування системи фінансового контролю та господарюючих суб'єктів за наслідки контрольних дій. Основними

завданнями фінансового контролю є підтримка фінансової дисципліни, запобігання фінансовим правопорушенням та застосування заходів примусу за їх вчинення.

Фінансовому контролю притаманні багато функцій, які він виконує, але можна виділити найважливіші з них, зокрема, такі як інформаційна функція, профілактична, мобілізуюча, з допомогою яких приймаються відповідні управлінські рішення, попереджуються правопорушення та усуваються наслідки допущених фінансових порушень суб'єктом господарської діяльності. У цих випадках фінансовий контроль виступає одним з механізмів державного регулювання економічних процесів та є елементом системи управління фінансами.

Успішне та ефективне проведення фінансового контролю залежить від рівня організації і видів контролю. Розрізняють декілька видів фінансового контролю залежно від різних класифікаційних ознак. Найбільш широко фінансовий контроль розкривається через його поділ залежно від контролюючих суб'єктів та характеру контрольної діяльності, за яким розрізняють державний фінансовий контроль, муніципальний, громадський, внутрігосподарський та аудиторський.

Також фінансовий контроль може бути документальним і фактичним; тактичним і стратегічним; внутрішнім і зовнішнім, а також комплексним, тематичним, частковим, суцільним і вибіркоvim. Всі ці види контролю доповнюють один одного і між ними існує тісний зв'язок. Класифікація фінансового контролю ґрунтується також і на формах його здійснення як засобу вираження змісту об'єкта контролю. Виділяють такі форми фінансового контролю: попередній (проводиться до здійснюється фінансових операцій і має велике значення для попередження порушень), поточний (проводиться в короткі проміжки часу в процесі здійснення фінансово-господарських операцій) і наступний (здійснюється шляхом аналізу і ревізії бухгалтерської і фінансової звітності після закінчення звітного періоду). Всі ці форми фінансового контролю взаємопов'язані і доповнюють одна одну. Крім того, слід виділити ініціативну та обов'язкову форму контролю.

Важливою ознакою класифікації фінансового контролю є його метод. Основними методами фінансового контролю, як конкретних способів (прийоми) його проведення, є: ревізія, перевірка (тематична та зустрічна), обстеження, нагляд.

Висновки. Використання всієї сукупності видів, форм і методів контролю у їх тісній взаємодії має надзвичайно велике значення для ефективного функціонування системи фінансового контролю у цілому. Її належна організація та функціонування – один із головних напрямів і

невід'ємний елемент державної фінансової політики, що полягає в забезпеченні її економічної безпеки, збереженні та приросту національного багатства.

Список використаних джерел:

1. Калюга С.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління : [монографія] / С.В. Калюга. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 360 с.
2. Козырин А. Н. Публичные финансы: взаимодействие государства и общества / А. Н. Козырин. — М., 2002. — 37 с.
3. Конституція України, прийнята 28 червня 1996 року : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/content/chapter01.html>
4. Лагутин И. Б. Понятие регионального финансового контроля / И. Б. Лагутин // Финансовое право. — 2009. — № 7 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://lawinfo.ru/catalog/contents-2009/finansovoe-pravo/7>.
5. Лимская декларация руководящих принципов контроля (Принята IX Конгрессом Международной организации высших контрольных органов ИНТОСАИ) в 1977 году) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/604_001
6. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник : У 2 т. : Т. 1 / С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устенко, С.І. Юрій / За ред. С.В. Мочерного. – Львів : Світ, 2006. - 346с.
7. Пилипенко В. Рахункова палата у чіткому контексті держбюджету / В. Пилипенко // Юридичний вісник України. – 2002. – 18-24 трав. – С. 8-9.
8. Романів М.В. Становлення та розвиток державного фінансового контролю в Україні : дис. ... канд. екон. наук / М.В. Романів. – К., 2000. – 189с.
9. Савченко Л.А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні : [монографія] / Л.А. Савченко. – Ірпінь, Академія державної податкової служби України, 2001. – 407 с.
10. Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології) / В.О. Шевчук. - К. : Київський державний торговельно-економічний університет, 1998. – 370 с.
11. Шевчук О. Державний фінансовий контроль : наукова парадигма / О. Шевчук // Фінанси та банківська справа : Вісник КНТЕУ. - 1/2011. - с.41-50
12. Шелудько Н.М. Проблема тіньової економіки в Україні / Н.М. Шелудько // Фінанси України. – 2002. – №9. – С. 80-86.

FINANCIAL CONTROL AND ITS PLACE IN THE OVERALL CONTROL SYSTEM

The article deals the theoretical approaches to understanding the essence of control and financial control. The features of the implementation of financial control in developed countries.

Determined the main attributes of financial control, such as functions, types, forms and methods. Posted author's understanding of control and audit, as well as the specific features of financial control in the overall control system

Financial control is one of the most important functions of government, its purpose is to facilitate the implementation of financial state policy facilitate the process of forming and effective use of financial resources at all levels of the financial system.

Therefore, solving the problem of building a system of financial control in the current development state in accordance with the new principles state of particular importance.

Currently, theoretical principles of financial control as an integral part of public administration, despite numerous publications on the subject, are not investigated. There is no unambiguous interpretation of the essence of financial control in general, its goals and objectives, forms and species classification, functional purposes and principles of the organization.

All this considerably a negative impact on organization of financial control in the country, causing not a clear distinction between the supervisory authorities and poor coordination of their activities, many overlaps in their work.

Using the entire set of species, forms and methods of control in close cooperation is very important for the efficient functioning of financial control in general. Its proper organization and operation - one of the key trends and vital part of financial policy is to ensure its economic security, preservation and growth of national wealth.

Thus, the importance of financial control and logical incompleteness of scientific developments in this area necessitate further research.

In particular, there is an objective need for in-depth study of fundamental problems in the theory of financial control in Ukraine as the establishment of a financial control in the overall control system.